

Mèxic es retroba amb la cultura catalana

Els nou dies de presència catalana a la Fira Internacional del Llibre de Guadalajara han estat un triomf absolut, almenys de portes enfora. Ara, de camí a Frankfurt, possiblement el 2007, cal arranjar certs serrells i, sobretot, que les institucions es dediquin a la promoció de la cultura 'intra muros' com ho han fet a Mèxic.

“**R**especte a altres anys, em sembla que la presència de la cultura catalana en aquesta fira ha estat molt important i ha tingut un bon ressò, sobretot respecte a la vegada que Espanya fou la invitada.” Martí Soler, responsable de la unitat editorial del Fondo de Cultura Económica (FCE), és força clar quan parla de l'impacte que ha tingut la presència catalana a la Fira Internacional del Llibre (FIL) de Guadalajara. I això que Soler va ser dels primers a visitar un certamen que enguany ha assolit la 18a edició. El seu testimoni, ofert a aquest setmanari, és doblement important: és producte de l'exili català i dirigeix el segell més important de Mèxic.

Xavier Folch, director de l'Institut Ramon Llull (IRL), també ha qualificat l'esdeveniment d'èxit rotund, igual com la majoria de participants i la directora de la FIL, Nubia Macías, que en una entrevista a *El País* va donar la clau de la bona acollida dels catalans: “Els catalans han tirat la casa per la finestra. Ho han fet molt bé. Tant de bo la resta de països que vinguin ho facin com ells. Han aconseguit apropar la cultura catalana, d'una manera tal que l'hem coneguda molt més que si haguéssim viatjat a Catalunya. Han portat un programa molt atractiu.” Els números canten: 458.000 visitants (15.000 més que l'any passat, quan el Quebec va ser el país convidat), 12.000 assistents als actes acadèmics protagonitzats per catalans, creació d'un centre per a la difusió del català a la Universitat de Jalisco (coorganitzadora de l'esdeveniment), una mitjana de 1.500 espectadors als espec-

tacles catalans (Lluís Llach, Maria del Mar Bonet, Sol Picó, etc.), llibres de la Fundació Bernat Metge, Josep Pla, Quim Monzó o Empar Moliner venuts a dojo, inclusió del català entre els idiomes (castellà, anglès, francès i portuguès) dels autors que opten al premi Juan Rulfo... “Tot ha estat completament positiu, millor del que ens podíem imaginar”, va dir Folch.

El poeta Enric Casasses, un dels escriptors que ha assistit a la FIL, destaca, a més, “els contactes personals, la cosa humana”, establerts durant el certamen. L'autor, que ha vist publicada en castellà l'obra *La cosa aquella*, ha deixat Mèxic amb un cert regust amarg, a causa de la no publicació de *Doce poetas catalanes del siglo XX*, una antologia ordida per Orlando Guillén i que conté llibres sencers de Guerau de Liost, Josep Carner, Carles Riba, Joan Salvat-Papasseit, J.V. Foix, Pere Quart, Agustí Bartra, Salvador Espriu, Joan Vinyoli, Joan Brossa, Gabriel Ferrater i Vicent Andrés Estellés, més alguns poemes de Rosa Leve-roni, Maria Antònia Salvà i Clementina Arderiu. Casasses diu que no se'n pensa “anar d'aquest planeta” fins que el vegi editat pel FCE i el compara amb *Los trovadores*, l'obra de capçalera sobre la poesia medieval que va publicar Martí de Riquer el 1975. Per ell, la traducció de Guillén era l'obra a presentar més important de la Fira.

La presència catalana a la FIL, com apuntava Macías, ha anat més enllà de la literatura. Els presents, per exemple, han destacat l'interès dels visitants pel pavelló on s'explicaven els ets i els uts de l'idioma. Llach, a més, va tornar a cantar *L'estaca*, i Guadalajara té a partir d'ara

El director de l'Institut Ramon Llull, Ramon Folch, mostra al president mexicà, Vicente Fox, i a la seva esposa, Marta Sahagún, algunes de les grafies de la llengua catalana. L'acollida de la nostra cultura al país centreamericà ha estat excepcional.

una Rambla Catalunya i una estàtua de Sant Miquel (o Sant Jordi, una polèmica que queda oberta) de Josep Llimona.

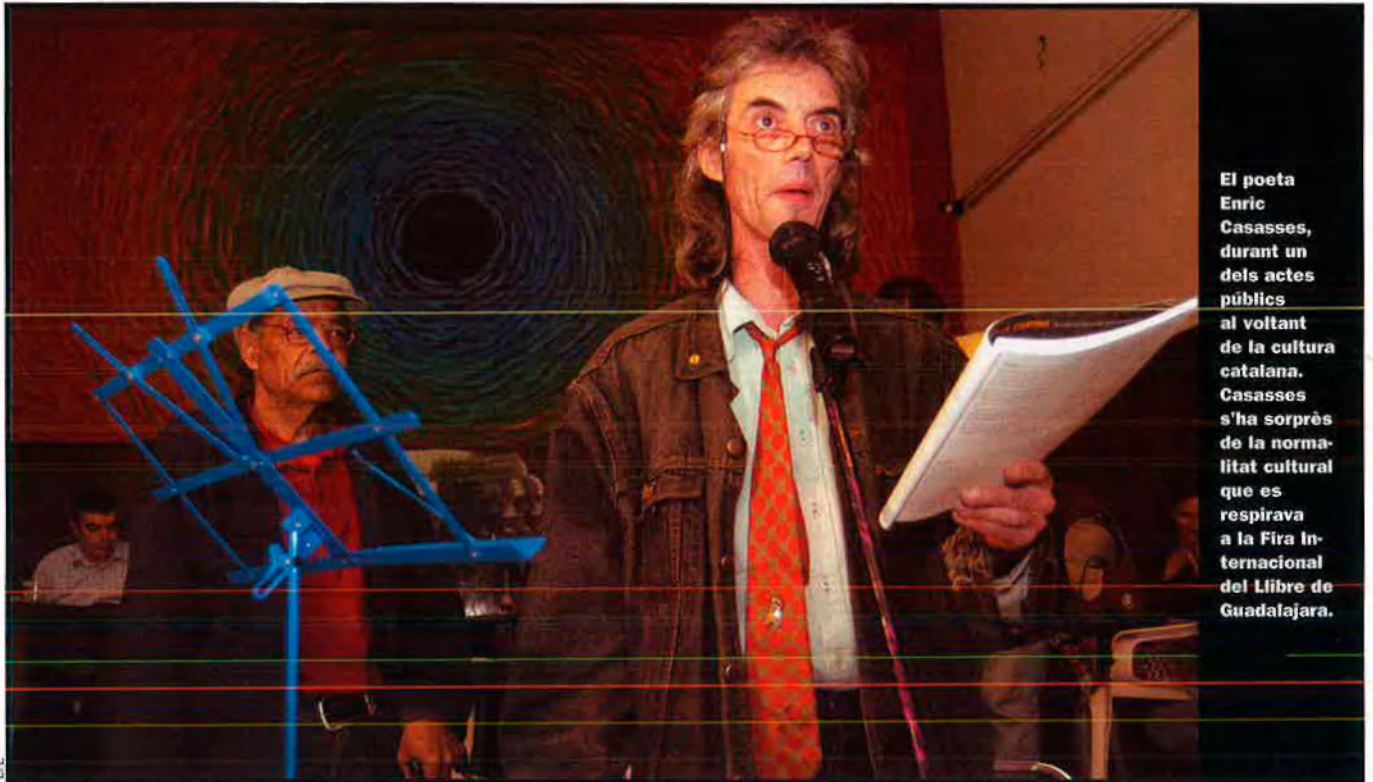
L'antològica d'Antoni Tàpies i la visió de Miquel Barceló sobre la *Divina Comèdia* de Dante han posat la cirereta al certamen. Com diu l'escriptor Antoni Marí, que era un dels 37 elegits per anar a la FIL però que finalment no hi va assistir, com Quim Monzó o Baltasar Porcel, "la cultura que es fa en aquest país és d'una gran altura". Juan Goytisolo, una de les estrelles del certamen juntament amb el desaparegut Manuel Vázquez Montalban i Gabriel García Márquez, va deixar clar que la literatura catalana era una de les millors d'Europa, una tesi que no és la primera vegada que defensa. Marí, tanmateix, resta escèptic en afirmar que l'esdeveniment "no farà que canviïn gaire les expectatives".

Potser el problema, pensen molts als Països Catalans, és que l'esforç fet a

Guadalajara no es correspon amb el que fan les institucions quan es tracta de promocionar la cultura pròpia en terreny propi. "Des del segle XIII no s'ha fet res per la cultura", manifesta Marí. I va més enllà: "El deute del pujolisme i el del tripartit fins ara amb la literatura és incommensurable. Abans de donar a conèixer la cultura pròpia fora, que la donin a conèixer aquí!". En un article a l'*Avui*, Miquel de Palol manté la crítica, però des d'un altre punt de vista: "Com a balanç immediat, per tot el que escolto en passadissos i sopars concloc sense reticències que, tant per a la Fira com per a Catalunya com a país convidat, l'esdeveniment ha estat un èxit, sobretot tenint en compte que els catalans breguem amb els tics i les mancances d'una cultura assistida, que la iniciativa privada que sempre ens havia fet brillar es repenja des de fa temps en la tampoc massa vitaminada infraestructura pública."

El líder d'ERC, Josep-Lluís Carod-Rovira, va manifestar durant una visita a la FIL que es volia reunir amb la contestada consellera de Cultura catalana, Caterina Mieras, per mirar de solucionar l'escàs impuls del seu Departament.

Un altre dels problemes que ha patit la FIL ha estat, apunten altres, el "sectarisme" amb què s'ha ordit el programa. Destaca, per exemple, la notòria presència d'autors lligats al grup que representava Folch abans d'assumir l'IRL, el Grup 62. També s'han quedat en el camí de Guadalajara autors com Pere Gimferrer (per citar-ne un d'indiscutible), que han mantingut i mantenen un estret lligam amb Mèxic. Gimferrer és un dels màxims especialistes en l'obra d'Octavio Paz, de qui va ser amic personal, a banda de ser un dels literats catalans més reconeguts a Amèrica Llatina. Tampoc no hi ha assistit cap dels escriptors del grup de més ressò del moment, els

El poeta Enric Casasses, durant un dels actes públics al voltant de la cultura catalana. Casasses s'ha sorprès de la normalitat cultural que es respirava a la Fira Internacional del Llibre de Guadalajara.

imparables (per cert, cap d'ells lligats al Grup 62). Ni hi ha anat cap autor de literatura infantil (la que més ven aquí). A més, com indicava Josep Maria Murià, director del Col·legi de Jalisco, l'exili no ha estat tractat amb cura i han quedat a l'ombra escriptors com Tísner o Agustí Bartra. I això que en una conversa fa uns mesos amb aquest cronista, el poeta i filòsof Ramon Xirau, exiliat a Mèxic als 15 anys, va palesar que "Bartra va ser el mestre de tota la meua generació". Martí Soler, qüestionat sobre la presència dels desterrats catalans, dóna una visió del que ha passat: "Per a mi, com a exiliat (i hi estan d'acord molts dels fills d'exiliats que encara viuen a Mèxic i van fer acte de presència a la trobada entre el president Maragall i els exiliats al Col·legi de Jalisco), la trobada amb el president va ser un xic desil·lusionant, ja que esperàvem un acte de memòria a l'exili i va ser en canvi un discurs, el d'en Maragall, més aviat de política casolana". Per això demana que l'exposició sobre l'exili que està preparant el crític Julià Guillamon viatgi a Mèxic un cop es vegi a Barcelona l'any que ve.

Josep Carner, que va ser al país llatinoamericana del 1939 al 1945, ha estat l'e-

xiliat de qui més s'ha parlat al programa de la FIL, sense oblidar-nos de l'homenatge a Xirau. A Guadalajara s'ha fet públic que Edicions 62 editarà en deu volums la seva poesia completa, la qual contindrà 600 poemes inèdits. La notícia no ha passat desapercibuda, evidentment, però n'hi ha que hi veuen la mà dels carnerians que ara copen algunes de les institucions del país, com Jaume Subirana, director de la Institució de les Lletres Catalanes, que va viatjar a la ciutat mexicana. S'ha de recordar que Edicions 62 té pendents de publicació les obres completes de Blai Bonet i Joan Brossa, les quals van ser anunciades fa anys i que, per ara, no ha portat a la impremta.

I és que l'aparent normalitat que ha exhibit la cultura catalana a Guadalajara no es correspon amb la realitat del país. Seguint amb Carner, per exemple, han hagut de passar 30 anys de la seva mort perquè s'anuncii l'edició acurada de l'obra completa, quan la d'Octavio Paz, desaparegut fa sis anys, existeix des de fa temps. També s'ha sobredimensionat l'extensió al català del premi Juan Rulfo: en les 14 edicions que du, només dos autors que no escriuen en castellà —els

brasilers Rubem Fonseca i Nérida Piñón— l'han guanyat, i això que un dels candidats podria ser un caribeny anglòfon com Derek Walcott (premi Nobel de 1992).

El mateix Casasses se sorprenia a Mèxic de la normalitat cultural que es respirava a la FIL, i alhora es queixava que els catalans haguessin de travessar l'Atlàntic perquè a Espanya sapiguen que existim —vegi's el suplement "Babelia" d'*El País* del 29 de novembre—. El crític Oriol Izquierdo, a *La Vanguardia*, reclamava que el que s'ha viscut a la Fira hauria de fer servir per donar-nos "un bany d'autoestima" per deixar de banda el provincianisme (sectarisme?) que de vegades arrosseguem, l'escassa autocrítica i l'autoodi.

Frankfurt 2007 és ja al punt de mira de l'IRL i dels editors catalans. A Alemanya, la cultura catalana es juga més i, per ara, el *savoir faire* teutònic ha començat a caminar sol: la prestigiosa editorial Suhrkamp ha decidit traduir *Les veus de Pamano* de Jaume Cabré abans que surti en castellà (la publicarà Destino).

Andreu Gomila